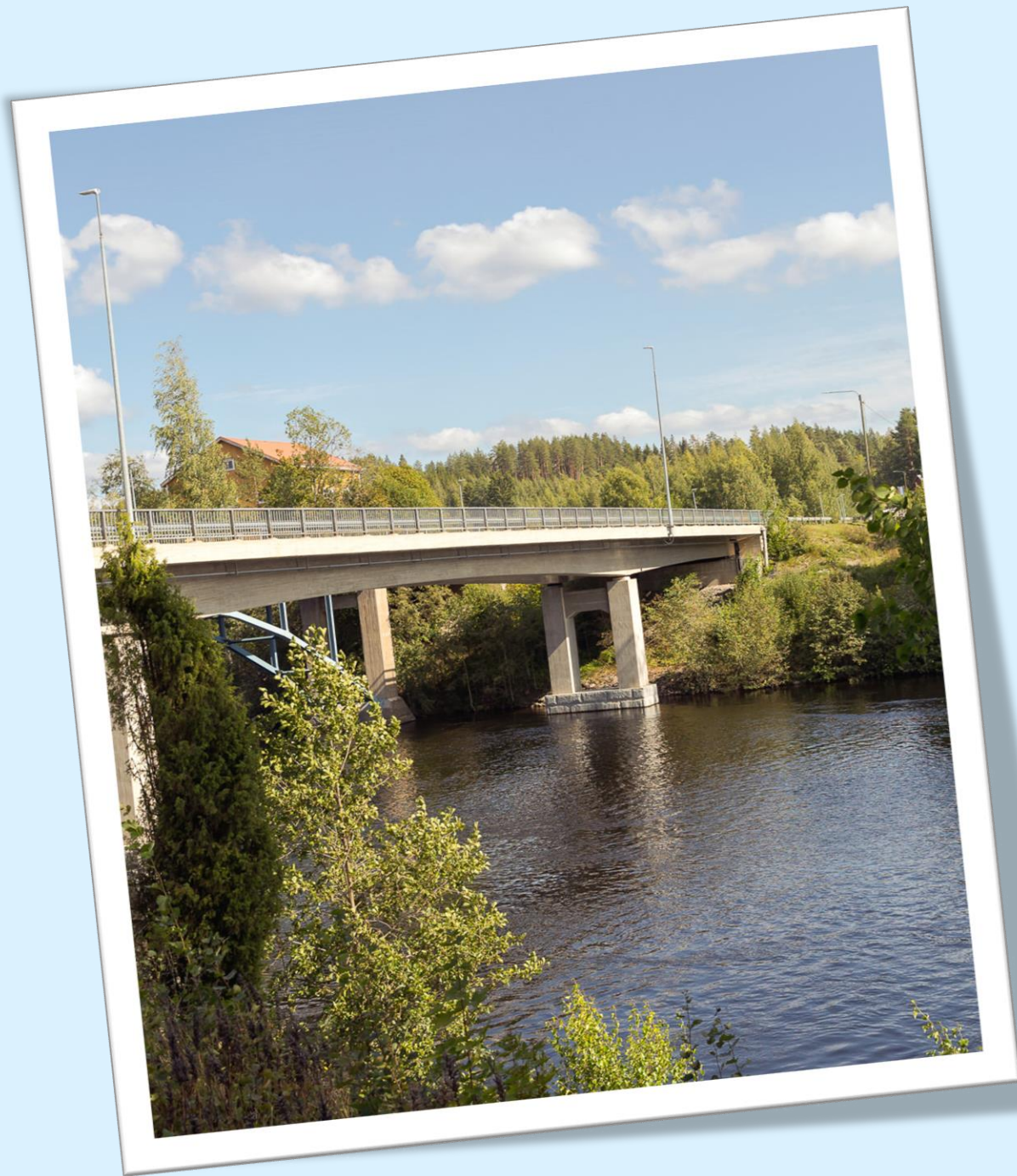
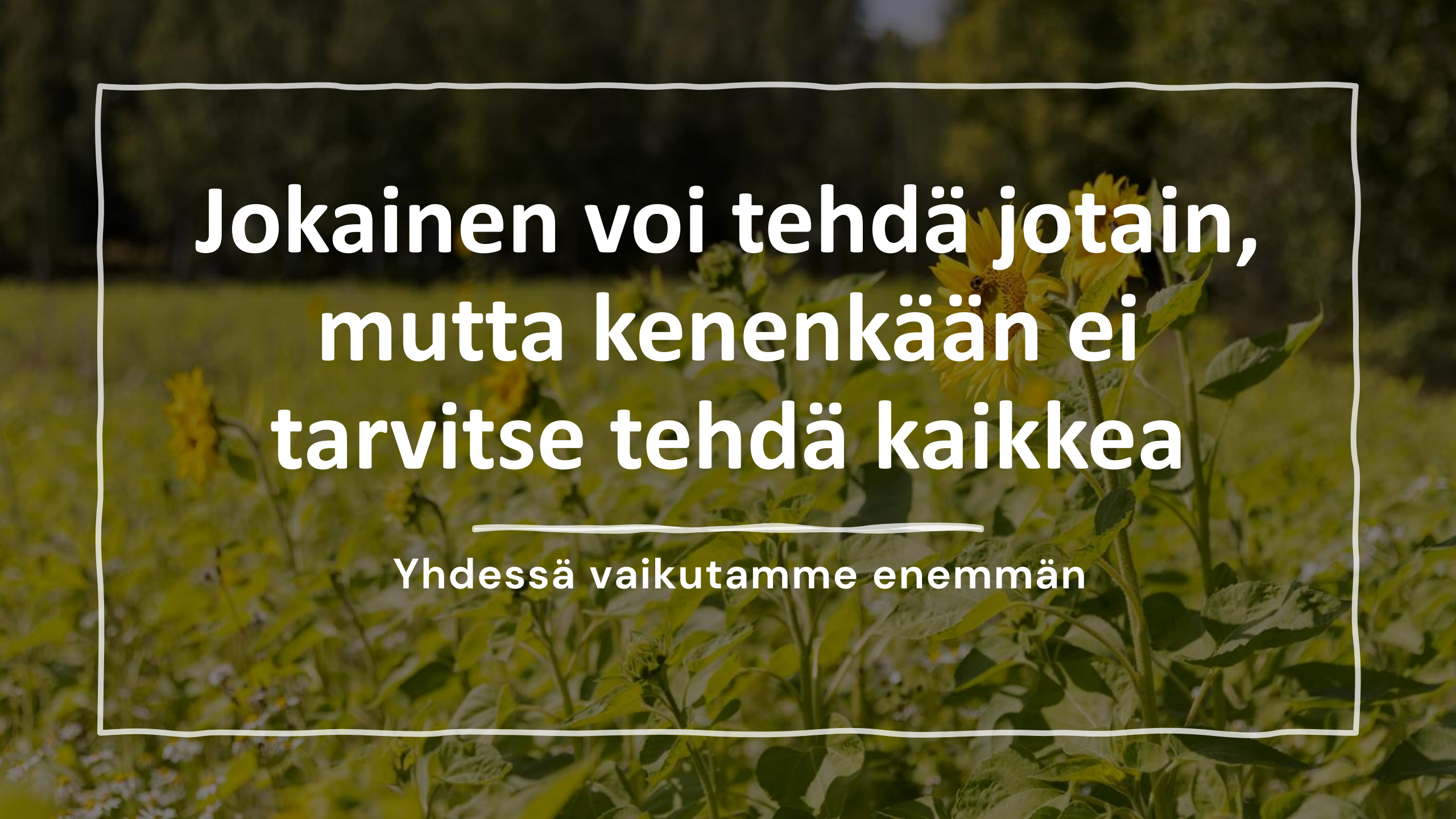

Ihastu Littiin!

litin ilmasto- suunnitelma

2025–2029

A background image of a sunflower field with green leaves and yellow flowers. The text is overlaid on this image.

**Jokainen voi tehdä jotain,
mutta kenenkään ei
tarvitse tehdä kaikkea**

Yhdessä vaikutamme enemmän

Kulutusperusteiset kasvihuonepäästöt

SYKE:n alueellisen päästölaskennan lisäksi ilmastosuunnitelmiin on tilattu kulutusperäinen päästölaskenta. Laskennan avulla saadaan tietoa kuluttamisen, kuten ruuan ja kulutustavaroiden tuotannon ja valmistuksen tai ulkomaanmatkojen päästöistä.

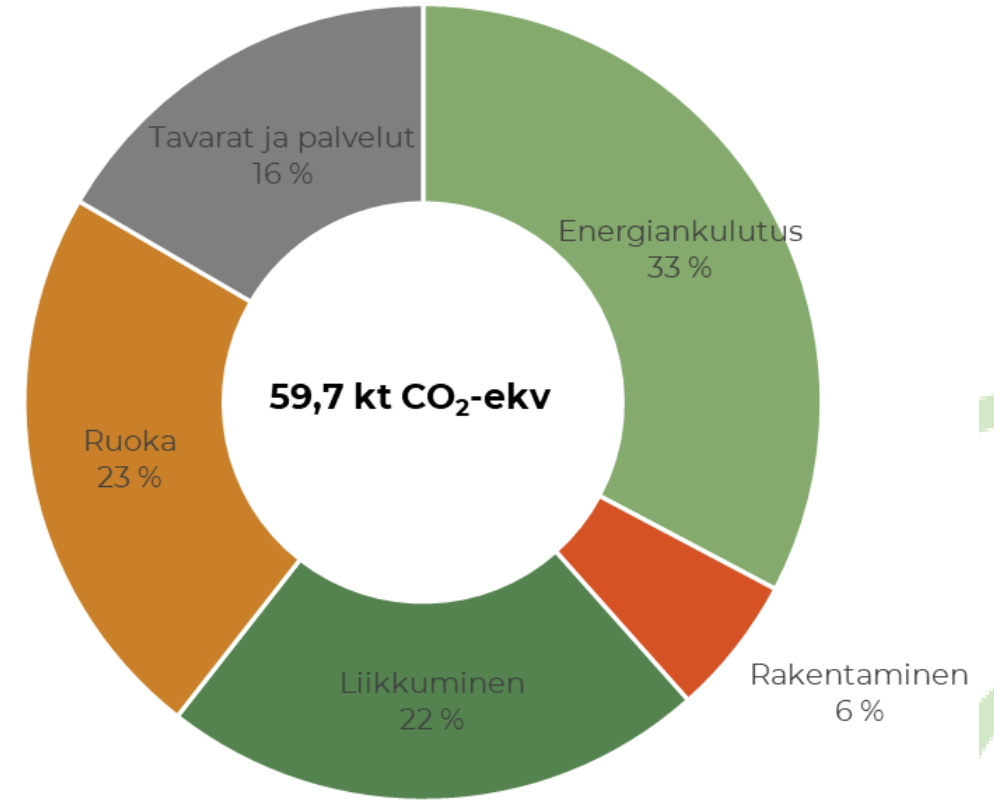
Kulutusperusteisella päästölaskennalla pyritään arvioimaan kaikki kuntalaisten kulutuksesta aiheutuvat päästöt, huolimatta siitä, missä kulutettu hyödyke on tuotettu.

Kulutuksesta aiheutuvat päästöt on jaettu viidelle sektorille:

- Energiankulutus
- Rakentaminen
- Liikkuminen
- Ruoka
- Tavarat ja palvelut.

litin kulutusperusteiset päästöt on laskettu vuodelta 2022.

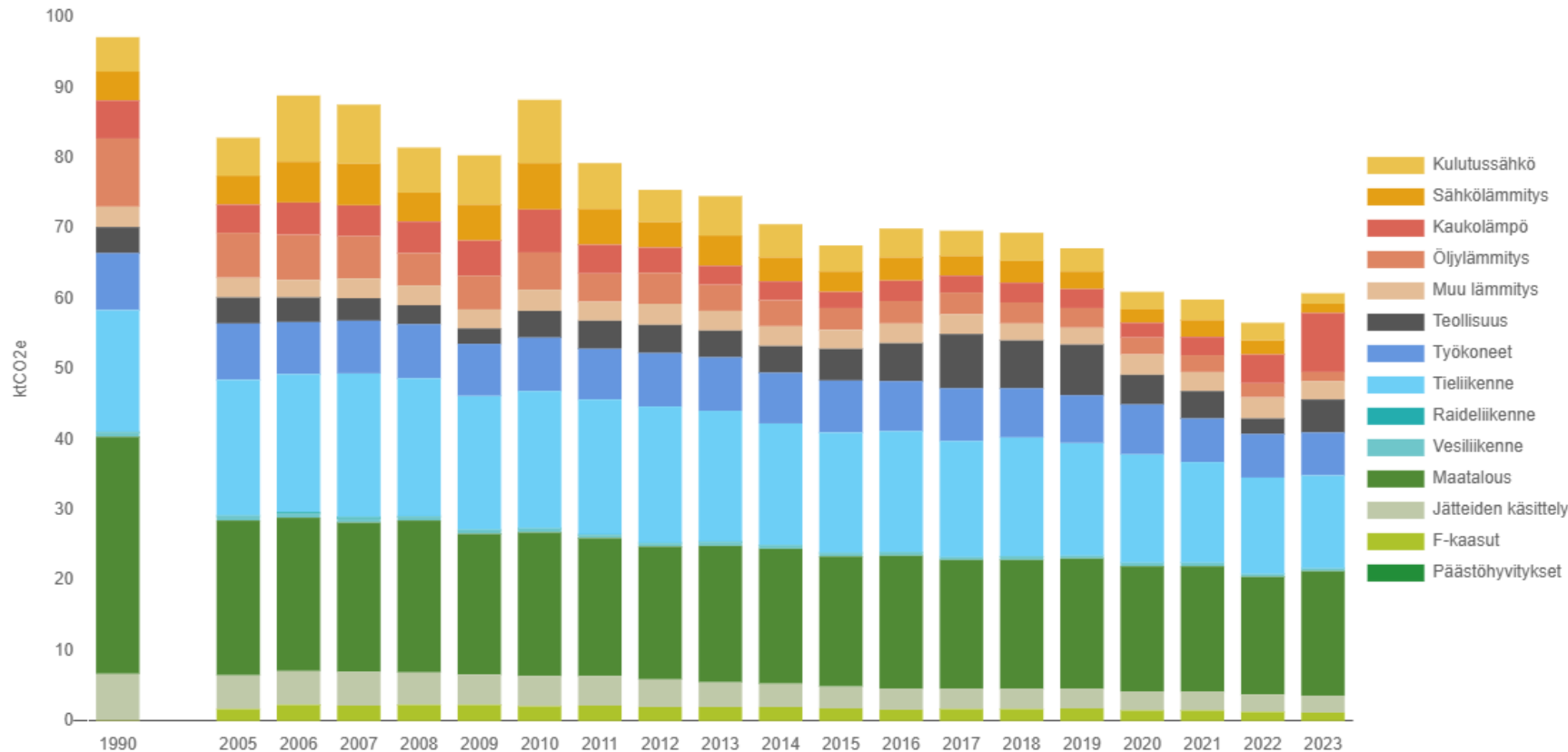
Laskentaa voidaan hyödyntää jatkossa ilmastotoimien ja viestinnän kohdentamisessa.

Kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt litissä sektoreittain vuonna 2022. Rakentamisen hiilikädenjälkivaikutus ei näy kuvassa.

Syke kasvihuonepäästölaskelmat

IITTI

MUUTOS PÄÄSTÖISSÄ — IITTI

KOKONAISPÄÄSTÖT

2005 - 2023

-26%

MUUTOS PÄÄSTÖISSÄ — IITTI

PÄÄSTÖT PER ASUKAS

2005 - 2023

-17%

An aerial photograph of a large lake with a dam in the foreground. The lake is surrounded by dense green forests. In the background, there are more islands and a cloudy sky. The text 'Toimenpiteet' is overlaid in white, with a white wavy line underneath it.

Toimenpiteet

litin ilmastosuunnitelma

Ilmastosuunnitelman rakenne

Ilmastosuunnitelman toimenpiteet on koottu seuraavien teemojen alle:

1. Ilmastojohtaminen
2. Energia ja kulutus
3. Kestävä liikkuminen
4. Kestävä ruokajärjestelmä
5. Luonto ja maankäyttö
6. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen
7. Viestintä ja ympäristökasvatus

Teemakohtaiset toimenpiteet esitellään taulukoissa, joihin on kirjattu myös vastuutahot sekä suunnitellut toteutusaikataulut. Suunnitelman liitteenä on tarkemmat kuvaukset toimenpiteistä.

Ilmastosuunnitelman päätöksenteon tueksi tilattiin selvitys toimenpiteiden kustannuksista ja hyödyistä. Teemojen yhteydessä on Sitowisen tuottama kooste vaikutuksista. Koko selvitys on suunnitelman liitteenä.

Ilmastosuunnitelman päivitys, toteutus ja seuranta

Kunnan energia- ja ilmastotyöryhmä päivittää ja seuraa ilmastosuunnitelman toteutumista vähintään kaksi kertaa vuodessa. Toimenpiteitä toteuttavat kaikki toimialat.

Ilmastosuunnitelman toimenpiteiden etenemisen seurantaan ja päivittämiseen käytetään tätä asiakirjaa. Etenemisen seurannassa ilmastosuunnitelman toimenpiteet merkitään seuraavilla värikoodilla, etenemistilanteen mukaan:

Punainen	= jäljessä
Keltainen	= suunnitteilla
Sininen	= toteutuksessa / jatkuva toimenpide / osittain toteutettu
Vihreä	= valmis / jatkuva toimenpide
Valkoinen	= ei aloitettu

Toimenpiteiden tarkemmat kuvaukset löytyvät [toimenpiteiden-sisallotiitti-selvitys.pdf](https://www.kuntamuseo.fi/toimenpiteiden-sisallotiitti-selvitys.pdf)

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Ilmastotavoitteiden lisääminen kunnan strategiaan	Kunnanjohtaja	2025	Strategia päivitetään valtuustokauden alussa
Ilmastosuunnitelman säännöllinen seuranta, päivittäminen ja raportointi	Tekninen johtaja	2025, jatkuva	Energia- ja ilmastotyöryhmä kokoontuu 2 krt/v ja tämä taulukko päivitetään 2 krt /v ja viedään tiedoksi päättäjille
Ilmastojohtajan tai -koordinaattorin nimeäminen kuntaan	Kunnanjohtaja	2025	Ei tarvetta toistaiseksi, ilmastosuunnitelma ja ilmastotyöryhmä palvelee hyvin tätä tarkoitusta. Mahdollisesti myöhemmin voisi harkita kuntien yhteistä ilmastoasiantuntijaa
Ilmastosuunnitelman perehdytys uudelle valtuustolle	Kunnanjohtaja, hallinto- ja talousjohtaja sekä PH-liitto	2025	Päijät-Hämeen liitto, Maarit Virtanen, tulee perehdytystilaisuuteen, kun vaan ajankohta sovitaan. Mahdollisesti syyskuun valtuusto.
Asiantuntijoiden hyödyntäminen kunnan johtoryhmässä ja päätöksenteossa	Kunnanjohtaja	2025, jatkuva	Tarpeen mukaan.
Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi päätöksenteossa ja hankkeissa	Hallinto- ja talousjohtaja	2025, jatkuva	
Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi hankinnoissa	Hallinto- ja talousjohtaja	Hankintaohjeistuksen päivityksessä	Hankintaohje päivitetään lähivuosina. Esim pienhankinnoissa voi ohjeistaa esihenkilötasolla hinnan lisäksi valintaperusteeksi myös vastuullisuuden
Ekotukitoimintaan liittymisen selvittäminen	Kehittämisasiantuntija	2025	
Ympäristö- ja ilmastoasiat tilaisuuksissa ja tapahtumissa	Tapahtuman järjestäjä	2025, jatkuva	Lajittelu, viestintä tapahtumiin liittyen, lähiruokaa jne
Osallistuvan budjetin avustus ilmastotoimenpiteelle	Hankinnoista vastaava	2025, jatkuva	Osbu korvamerkittyä rahaa ei ole ensi vuodelle, mahdollisuuksien mukaan huomioidaan
Ympäristönäkökulmien huomioiminen yhdistysten avustuksissa	Hallinto- ja talousjohtaja	2025, jatkuva	Kh tekee avustuspäätökset. Ei erillistä painotusta valintaperusteissa
Yhdistysten kuuleminen päätöksenteossa	Toimialajohtaja, yhdistysaktivaattori	2025, jatkuva	Yhdistyshankkeen myötä yhdistysten kuuleminen on hyvällä tolalla
Kansalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen ja yhteistyö	Kunnanjohtaja, lausuntojen valmistelijat	2025, jatkuva	

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Kuntien energiatehokkuussopimuksen toteutus ja seuranta	Kiinteistömestari	Jatkuva – uusi sopimus 2026	Uusi sopimuskausi alkamassa 2026 – sopimusta ei vielä tehty. Raportointia kehitetään jatkossa niin, että palvelee paremmin myös kunnan sisäistä seurantaa
Energiatehokkaiden ratkaisujen löytäminen ja tukeminen	Toimialajohtajat	Jatkuva	JETS, Hinku, muut verkostot
Kunnan kestävä uudisrakentaminen	Tekninen johtaja	2025, jatkuva	Koulukeskuksen kaavassa pyritään säilyttämään puustoa ja peitteistä maanpintaa. Energiataloudellisuus. Uusiutuvien materiaalien suosiminen. Maa-ainesten kierrätys.
Tilojen käyttöasteen nostaminen	Toimialajohtajat	2025, jatkuva	Kirjaston uudistetut tilat käytettävissä, varausjärjestelmä vielä vaiheessa, päiväkotiryhmät täysiä (Kantarellin ryhmät käytössä kevät 2025 ja syksy 2025)
Uusiutuvan sähkön hankinta kunnan kiinteistöihin	Tekninen johtaja	2025	Tehtiin kuntien yhteishankintana, perinteisesti. Osittain uusiutuvaa.
Energianeuvonta ja kestävä rakentamisen ohjeistus	Rakennustarkastaja	2025, jatkuva	Rakennusvalvonta on jatkossa enemmän neuvontaa, lakimuutoksen myötä.
Energiaa säästävien laitteiden hankinta ja sähköistäminen	Toimialajohtajat	2025, jatkuva	Vanhoja laitteita päivitettäessä uusi on lähtökohtaisesti energiatehokkaampi kuin vanha.
Kestävien digitaalisten ratkaisuiden käyttöönotto ja kehittäminen	Hallinto- ja talousjohtaja	2025, jatkuva	CloudMeeting, sähköinen arkisto, tekoälyn tarkoituksenmukainen käyttö, ohjelmistojen vastuullisuuskriteerit (Motiva 2024)
Ruoka- ja siivouspalveluiden ilmastotoimet	Ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö	2025, jatkuva	Yleiskäytäntönä että vanhat käytetään loppuun ja uudet ovat tehokkaita ja kestäviä. Pesuaineet: selvitettävä mahdollisuudet kemikaalittomuuteen tai probiootteihin
Kunnan irtaimiston ja materiaalien uudelleenkäytön tehostaminen	Toimialajohtajat	2025, jatkuva	Huomioitu kunnantalon remontissa. Uutta irtaimistoa on hankittu myös käytettynä.
Aurinkosähköjärjestelmät kunnan kiinteistöihin	Kiinteistömestari	Hankkeiden yhteydessä	aurinkosähköjärjestelmien kannattavuus heikkoa. Linjauksena, että kiinteistöihin varaus järjestelmän asentamiselle vaikka ei asennettaisi korjauksen yhteydessä

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Uusiutuvan energian investointien edistäminen	Kunnanjohtaja ja toimialajohtajat	Jatkuva	Uusiutuvan energian hankkeiden aktiivista edistämistä, esim. Esim. Tuulivoima, aurinkovoima, biohiililaitoksen mahdollistaminen
Kannustin kotitalouksien energiatoimien edistämiseksi	Rakennusvalvonta	2025	
Korjaus-, lainaus- ja vuokrauspalveluiden edistäminen	Toimialajohtajat	Jatkuva	Kirjastossa on laajennettu tavaralainaamon valikoimaa. Mahdollistaa kuntalaisten ja yhteisöjen kierrätystapahtumia yms.
Vesihuoltolaitoksen energiatehokkuuden parantaminen	Yhdyskuntainsinööri	Jatkuva	Esim. jätevesipumppaamoiden pumppujen vaihto uusiin energia tehokkaampiin. tehdään vuosittain jäteveden vuotovesien vähentämistä. Työtä on paljon.
Kunnan vuokratalojen energia- ja ympäristötoimet	Toimitusjohtaja	Jatkuva	Valaistus ledeiksi, kylmiöt poistettu kerrostaloista, huoneistokohtainen veden mittaus valtaosassa ja päivitetään remonttien yhteydessä, vajaakäyttöisen rakennuksen purkaminen → käyttöasteen nostaminen
Jätteiden määrän vähentäminen ja kierrätyksen tehostaminen	Kymenlaakson jäte ja tekninen johtaja	Jatkuva	Kunnan kiinteistöremonttien ja kalustepäivitysten yhteydessä huonekalujen kunnostus, kierrätys ja uudelleenkäyttö. 2026 Kausalaan biojätteenkeräysvelvoite (jhm).
Lajittelun tehostaminen kunnan kiinteistöissä	Kiinteistömestari ja toimialajohtajat	2025 -	Haasteena, ettei Kausalan ulkopuolella kerätä kaikkia jättejakeita (jätehuoltomääräykset ja Kymenlaakson jäte), Kausalan kiinteistöissä jätteiden lajittelua tarkastellaan mm. remonttien valmistuttua. Uusissa jätekatoksissa huomioitu riittävä tila eri jättejakeiden keräämiseen.

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Kävelyn ja pyöräliikenteen edistämishjelman toteuttaminen ja seuranta	Toimialajohtajat	Jatkuva	
Kestävään liikkumiseen motivoivat kampanjat ja viestintä	Toimialajohtajat	Jatkuva	Kestävän liikkumisen teema 2025: työsuohdepyörät, liikkumiskysely (intra), Ympäristöviikot, tiedotteiden jako,...
Pyöräpysäköinnin ja -reitistöjen kehittäminen	Toimialajohtaja	Jatkuva	Pyöräpysäköintipaikkoja lisätty, reitistöjä lisätään ja kunnostetaan mahdollisuuksien mukaan
Kävely- ja pyöräteiden talvikunnossapidon parantaminen	Katimestari	2025 – jatkuva	
Kestävän liikkumisen kokeiluiden toteuttaminen v. 2025	Kehittämisasiantuntija	2025	Toistaiseksi enemmän viestinnällistä, mm. Kestävän liikkumisen bingo. Lahden KELPO-hankkeen kautta viestintää
Kunnan henkilöstön kannustaminen kestäväään liikkumiseen	Hallinto- ja talousjohtaja	Jatkuva	Kilometrikisa. Voisi olla myös muita, kuten junalla kulkemiseen kannustamista.
Työsuohdepolkupyörien käytön edistäminen	Hallinto- ja talousjohtaja	Jatkuva	Verovähennysoikeus uhkaa loppua, työsuohde-etuna voidaan kuitenkin jatkaa. Viestintää ja neuvontaa asiassa pidetään yllä.
Kuntapyörien hyödyntäminen	Kehittämisasiantuntija	2025 –	(Lahdessa Kaupunkipyöräpalvelun bruttokustannus on n. 500 t€/a. Kustannuksia alentavat käyttäjämaksut ja mainostulot. Lahti on hankkinut kaupunkipyörät kokonaisvaltaisena palveluna tsekkiläiseltä Freebike s.r.o.:lta joka hoitaa pyörien ja asemien lisäksi niiden huollon ja ylläpidon sekä asiakaspalvelun ja lainausjärjestelmän. Asikkalassa työttömien työpaja kunnostaa pyöriä käyttöön. Ajatuksena hankkia 10–20 pyöriä joissa paikannussiru – kestäviä pyöriä satamiin ja juna-asemalle?
Yhteiskäyttöautojen hankinta	Kunnanjohtaja	2025	Palataan asiaan peruskorjausten jälkeen: tarvitaan mm. kiinteä sijainti latauspaikalle.
Etätyömahdollisuuksien edistäminen	Hallinto- ja talousjohtaja	2025	mm. Uusia pelisääntöjä ja työajanseurantasovellus päivitetty

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Tehokkaampien koulu- ja yhteiskuljetusratkaisujen suunnittelu ja toteutus	Kasvatus- ja opetusjohtaja	Jatkuva	Kuljetuskokonaisuuden selvitys sekä selvityksen pohjalta toteutettava kilpailutus suunnitteilla lukuvuoden 2025-26
Kuljetus- ja ajoneuvohankintojen kriteerien kehittäminen	Kasvatus- ja opetusjohtaja, toimialajohtajat	Kilpailutusten yhteydessä	Kuljetuskokonaisuuden selvitys sekä selvityksen pohjalta toteutettava kilpailutus suunnitteilla lukuvuoden 2025-26 Esimerkkinä Varikon eTransit
Junamatkustamisen kehittäminen	Kunnanjohtaja	2025 – jatkuva	
Sähköautojen latauspisteiden lisääminen	Kiinteistömestari	2025	2025 aikana valmistuu vielä toistaiseksi viimeiset 6 latauspaikkaa.
Paikallisten palveluiden tukeminen ja edistäminen	Kunnanjohtaja, kehittämisasiantuntija	2025 – jatkuva	mm. Kunnan oma maan vastaanottopaikka. Ostopalveluissa hyödynnetään paikallisia palveluntarjoajia mahdollisuuksien mukaan.
Lähi- ja luontomatkailun edistäminen	Koordinaattori sekä hallinto- ja talousjohtaja	2025 – jatkuva	Matkailuviestintään yhdistetty kestävän matkailun viestit, sekä toteutus ympäristöystävällisesti (esim. Matkailuesite 2025-2026 joutsenlippu + hiilineutraalius). (matkailu)opaskylttien uusiminen, digitaalisten reittijälkien parempi saatavuus. Lahden seutu (litti osana) SFT-sertifioitu 2025 > Vesistovisio 2035. Idea: Heinolan Ketturiutta alueen kaltainen telttailualue kunnan maille jonnekin?

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Kestäviin ruokavalintoihin kannustaminen kouluissa ja päiväkodeissa	Kasvatus- ja opetusjohtaja, ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö	2025 – jatkuva	Ruokakasvatusryhmä kokoontuu säännöllisesti (ryhmässä eri toimijoita sekä luokka-asteiden edustajia) Esim tarjolleasettelu, tehostettu lähiruokayhteistyötä, kestäväää ruokakasvatusta. kasvisvaihtoehdot ensimmäisenä, alkutuotantovierailut yms
Kestävät valinnat kunnan ruokapalveluissa	Ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö	2025 – jatkuva	Moniammatillinen ruokakasvatusryhmä ja makuraatiluokat uusille resepteille Valitaan kotimaista aina kun mahdollista, marjat ja liha aina kotimaista Lähiruokapäivä 5 vk välein + aamupuuro lähiviljasta/luomua Riisiä korvattu kaurahelmillä Hybridireseptit
Kouluruuan arvostuksen ja ruokailijamäärien lisääminen	Kasvatus- ja opetusjohtaja, ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö	2025 – jatkuva	litti sijoittunut hyvin valtakunnallisissa vertailututkimuksissa, aamupuuro tarjolla lukiolla ja yläkoululla
Kasvisruokavaihtoehto tarjolla ruokalinjastoissa	Ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö	2025 – jatkuva	Kasvisruokapäivä 1–2/viikossa, levitteenä myös hummusta. Aiemmin tehty kasvisruokakokeilu ja saatu tuloksia mikä toimii
Ruokahävikin vähentäminen	Ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö	2025 – jatkuva	Opettajat ja muu henkilökunta voi ostaa hävikkiruokaa, noin 55 kg/kk. 3/2025 lähtien SPR ruuan jakelupäivät. Lautaselta biojätteeseen päätyy hyvin vähän kasvatuksen ansioista. Nuokkuun hävikkiruokaa nuorten iltaruuaksi
Lähiruuan tarjonnan parantaminen	Ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö	Jatkuva	Lähituottaja valitaan aina kun mahdollista, tilauksia tehdään tukun lisäksi erikseen myös Lihatorin kautta.
Kestävän ruuantuotannon edistäminen	Ympäristönsuojelu, kehittämisasiantuntija	2025 – jatkuva	Vesistövisiossa huomioidaan maatalouden vesistökuormituksen vähentämispotentiali
Yhteisölliset hedelmäpuut ja marjapensaat	Koordinaattori tai toimialajohtaja, puutarhuri	2026	Puistosuunnittelu, esim omenapuut haastavia hoidon kannalta, helppohoitoisia marjapensaita voidaan istuttaa mahdollisuuksien mukaan myös taajamassa.
Palstaviljelyn mahdollisuuksien selvittäminen kunnassa	Maankäyttöinsinööri	2025 –	Ei ole ollut kysyntää, vain vähän kerrostalo-asumista joille tällainen olisi soveltuva.
Kalastukseen kannustaminen	Hallinto- ja talousjohtaja	2025 –	Salpausselkä Pro Fishing (yritysryhmähanke. Hankkeen tavoitteena on luoda alueelle uudenlaista kalastusmatkailupalveluiden tarjontaa.), materiaalit esillä toukokuu 2025 asti (matkailuesite), verkkomateriaalit edelleen esillä 5/2025 >).
Järvikalan käytön edistäminen	Hallinto- ja talousjohtaja	2025 – jatkuva	Vesistövisiossa voi tulla ideoita. Ruokapalveluissa etsitään vaihtoehtoja järvikalan/kotimaisen kalan käytön lisäämiseen. Lahden kouluissa tarjoiltu Vesijärven kalapihvejä syksyllä 2025 hankkeen puitteissa – pilotista mallia?

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi kaavoituksessa	Koordinaattori tai toimialajohtajat	Jatkuva	Koulukaavassa lasketaan ilmastovaikutuksia. Äärisääilmiöiden lisääntymisen huomiointi esim hulevesien ohjaamisessa ja kasvien hellekestävyydessä ja puulajiston monipuolisuudessa. Aseman alueen hyödyntäminen asumisen ohjaamisessa ja kaavoituksessa
Kuntametsien kestävä ja monitavoitteinen käyttö	Tekninen johtaja	2025, jatkuva	Metsäsuunnitelma päivitetty ja siinä huomioitu, sen mukainen toteutus alkaa 2025
Kuntametsien tilan seuranta	Tekninen johtaja	2025, jatkuva	Metsäsuunnitelman mukaisesti
Arvokkaiden luontokohteiden tunnistaminen ja huomioiminen	Ympäristönsuojelu	2025 -	Helmi –hanketta toteutettu Heinola-vetoisesti, edellytetään luontoselvityksiä tarkoituksenmukaisesti, hyödynnetään luontoselvitysten tietoja, aktivoidaan hoitosuunnitelmien toteuttamista/ päivittämistä, Vesistövisio 2035
Yhdyskuntarakenteen hajautumisen pysäyttäminen	Kunnanjohtaja	Jatkuva	Esim uudet kaavahankkeet, vt 12 ja koulukeskuksen huomiointi yhdyskuntarakenteen suunnittelussa ja lähipalvelujen tuottamisessa
Maankäytön kohdentaminen jo rakennetuille alueille	Kunnanjohtaja	Jatkuva	Esim uudet kaavahankkeet, asemanseudun ympäristön mahdollisuuksien rakentaminen, Keskustavisiyo
Taajaman tiivistäminen hyödyntämällä esim. tyhjät tontit	Tekninen johtaja	Jatkuva	Kaavahankkeet, Keskustavisiyo
Taajamavihreän ja niittyjen kehittäminen	Puutarhuri	Jatkuva	Esim uudet kaavahankkeet, puistosuunnittelu, puulajiston monipuolistaminen
Luontotietoisuuden lisääminen	Koordinaattori	Jatkuva	Viestinnällistä, sisällytetään ohjelmiin, nostetaan esiin litin upeaa luontoa, kerrotaan luontokohteista ja luontoarvoista, vakan ohjelmissa ja koulun opsissa mukana, luontomatkailu ja kestävän matkailun mahdollistaminen
Uusien luonnonsuojeluun sopivien alueiden kartoittaminen kunnan alueella	Ympäristönsuojelu ja maankäyttö	2025 – jatkuva	Kunta voi suojella vain omilla kiinteistöillä. Toistaiseksi ei tunnistettu potentiaalisia kohteita. Selvitetty mahdollisuuksia ekologisen kompensaation kohteiksi (myöhemmin näitä kompensaatioarvoja voisi myydä muille tai hyödyntää omassa kompensaatiotarpeessa): tämä vaatii lisäselvitystä

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Ennallistamishankkeiden tukeminen ja mahdollistaminen	Ympäristönsuojelu	2025 -	Vireillä Heinola-vetoisesti yhteistoimintaryhmän perustaminen ja laajentaminen luonnonhoitotöihin. Vesistövisio 2035
Vieraslajien aktiivinen torjunta	Puutarhuri ja ympäristönsuojelu	2025 - jatkuva	Kunnan kiinteistöiltä pitkälti torjuttu. Esim jättipalsami leviää kuitenkin hyvin herkästi Pentinpuroa pitkin. Sen torjunta vaatii maanomistajien kanssa yhteistyötä.
Luonnon hyödyntäminen opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa	Kasvatus- ja opetusjohtaja	2025 - jatkuva	Varhaiskasvatuksessa metsäretket ja teemapäivät/-viikot, alakouluilla metsäretket ja teemapäivät/-viikot, yläkoulussa ja lukiossa osana oppiaineita
Vesien suojelun tehostaminen	Ympäristönsuojelu ja yhdyskuntainsinööri	2025 - jatkuva	Vesistövisio 2035
Vesistöjen tilan seuranta järvien seurantaohjelman avulla	Ympäristönsuojelu	2025- jatkuva	Pienjärvien näytteenottoa tehdään suunnitelmallisesti, keskimäärin 3-4 järveä/vuosi. ELY tekee seurantaa isommilla järvillä. Tulosten viestintää on varaa parantaa, löytyvät kyllä julkisista aineistoista.
Metsänomistajien kannustaminen kestäväan metsänhoitoon	Tekninen toimi, ympäristönsuojelu	2025 - jatkuva	Vesistövisio työssä sivutaan aihetta, mutta vaatii oman projektinsa

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Ilmastomuutoksen sopeutumistyön arviointi ja kehittäminen	Tekninen johtaja	2025 –	Varaudutaan mm. Hulevesitulviin. Kehittämistyötä voisi edistää mm. kunnan ilmastotyöryhmässä.
Tilojen jäähdytys osana helleaaltoihin varautumista	Kiinteistömestari	2025, – jatkuva	Jäähdytys lisätty mm. pikkuvierin päiväkotiin. Muihinkin lisätään tarpeen mukaan ja huomioidaan uusien ja saneerattavien kohteiden suunnittelussa.
Kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtiminen ääritilanteissa	Kunnanjohtaja ja tekninen johtaja	Jatkuva	Varautumissuunnitelmat, niitä tehdään myös muista syistä ja soveltuvat myös sään ääri-ilmiöiden mahdollisesti realisoituessa
Ilmastomuutoksen huomioiminen rakentamisessa	Tekninen johtaja , rakennustarkastaja	2025 – jatkuva	Huolehditaan varjostuksesta, varaudutaan jäähdytykseen. Huomioidaan rankkasateet rakenneratkaisuissa.
Puiden ja viherpeitteen lisääminen taajama-alueilla	Tekninen johtaja	Jatkuva	Puistosuunnittelun ja taajamien hoidon yhteydessä
Metsien myrskytuhojen ennaltaehkäisy	Tekninen johtaja	Jatkuva	Jatkuvan kasvatuksen periaatteet ja sekametsät huomioitu metsäsuunnitelmassa, myöös puistoissa monilajisuus huomioiden
Hulevesien hallinta ja hulevesitulvariskien arviointi	Yhdyskuntainsinööri	Jatkuva	Hulevesien määrä kasvaa rankkasateiden myötä. Hulevesien hulevesisuunnitelma on valmistunut 2025. Merkittävimmin kohteina on Pentinpuro ja Luhtalampi. Molemmille pitäisi saada tehtyä toimenpide suunnitelma. Uuden vt 12 vaikutukset huomioitava.
Pohjaveden suojelusuunnitelman päivitys ja ylläpito	Ympäristönsuojelu	2025	Hyväksyntään syksy 2025, uusitaan 10 v välein
Vesihuoltolaitoksen varautumistoimet	Yhdyskuntainsinööri	2025 – jatkuva	Varautumissuunnitelma. Varavoimakone hankinta 2025.
Katu- ja tievaurioiden ennaltaehkäisy	Tekninen	2025 – jatkuva	
Valmiusharjoitukset ja varautumisen tason ylläpito	Kunnanjohtaja	Jatkuva	Tehdään myös muista syistä.

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Ilmastotyön näkyvyys ja viestinnän vastuiden jako	Hallinto- ja talousjohtaja	2025	Vuosikertomuksessa nostettu kunnan energia- ja ilmastotokeja esille, kerrottu myös kunnan ilmastosuunnitelmasta ja sen hyväksymisestä (jaetaan julkisena tiedotteena litissä, postitetaan kunnan ulkopuolella asuville kesäasukkaille).
Ilmastotyöhön osallistaminen	Koordinaattori ja kehittämisasiantuntija	2025 – jatkuva	Sisäinen ja ulkoinen viestintä yhteistyössä eri toimialojen kesken, kyselyt, keskustelut,
Suunnitelmallinen ilmastoviestintä vuosikellon ja teemaviikkojen avulla	Hallinto- ja talousjohtaja	2025 – jatkuva	
Monipuolinen kestävän kehityksen viestintä	Hallinto- ja talousjohtaja	Jatkuva	Toimialojen viestinnän vuosikellot, joita seurataan säännöllisesti auttavat tämän toteutumisessa.
Ympäristökasvatusohjelman valmistelu ja käyttöönotto	Kasvatus- ja opetusjohtaja	2026	Ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa teemoina mm. energiansäästöviikko, ilmastotyöapajat, ruokahävikin seurantaviikot, jätteenlajittelun teematunnit, ympäristöviikon teemat. Sisältöjä osittain myös opetussuunnitelmissa. Litissä opsiin kehittäminen tältä osin on toimivin ratkaisu.
Koulujen ja päiväkotien liittäminen ympäristöohjelmiin	Kasvatus- ja opetusjohtaja	2026	litin päiväkodit sijaitsevat metsien välittömässä läheisyydessä. litin varhaiskasvatuksessa toteutetaan ulkona oppimista, luontoa ja päiväkodin piha-aluetta hyödynnetään vuodenaikojen tarkkailussa sekä erilaisiin kasvi- ja eläinlajeihin tutustumisessa. Ympäristökasvatusta toteutetaan kouluissakin säännöllisesti ja lapsilähtöisesti pohtimalla kierrätysasioita, ympäristönsuojelua ja mistä ruoka tulee. Mm. askarrellaan kierrätysmateriaaleista ja luonnon materiaaleja hyödynnetään erilaisissa toiminnaissa.
Ympäristöviikkojen viettäminen kouluissa	Kasvatus- ja opetusjohtaja	Jatkuva	Toteutuu lukuvuosittain perusopetuksessa.
Lukion ilmastokurssi	Kasvatus- ja opetusjohtaja	2026	Ei erillistä ilmastokurssia lv.2025–26
Kaavoituskatsauksen hyödyntäminen ilmastoviestinnässä	Tekninen johtaja	2025	

Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Kommentti
Ympäristöaiheiset tilaisuudet ja näyttelyt	Hyvinvointijohtaja, toimialoittain	Jatkuva	Kirjastossa ympäristöviikkonäyttely, kuntalaisten järjestämät tilaisuudet, kansalaisopiston tilaisuudet ja kurssit.
Ilmasto- ja kestävyysviestintään panostaminen sisäisessä viestinnässä	Hallinto- ja talousjohtaja	2025 – jatkuva	Energia ja ilmastotyöryhmä kokoaa useamman toimialan. Viestiä välitetään myös päättäjille. Arkikeskustelut. Kaikki kunnan työntekijät saavuttava viestintä vielä harvaa.
Ilmastokumppanuuden edistäminen	Kehittämisasiantuntija	2025 – jatkuva	Pyritään kehittämään kestävyysteeman kehittämisen konseptia Ladecin kanssa. Ilmastokumppanuus-konsepti nykyisellään on liian tehoton.
Ilmastokokouksen järjestäminen säännöllisesti	Kunnanjohtaja	2025 –	Yhteistyössä muiden Päijät-Hämeen kuntien kanssa
Kunta haastaa asukkaat, yhdistykset ja yritykset ilmastotoimiin	Energia- ja ilmastotyöryhmä	Jatkuva	Matkailuesitettä luetaan paljon myös paikallisesti; vastuullisen matkailun check-list. Vastuullisuusteemaa pidetään esillä yritysten kanssa toimiessa. Energiansäästöviikot yms kampanjat.

litin ilmastoindikaattorit

Energia

1. Energian loppukäyttö kunnan alueella

467 GWh (2022)

Lähde: Syke, Ilmastoindikaattorit

2. Aurinkosähkön pientuotanto kunnan alueella (alle 1MWp)

0,04 GWh (2021)

Lähde: Syke, Ilmastoindikaattorit

Liikenne

3. Kunnassa liikennekäytössä olevat henkilöautot

4 059 kpl (30.9.2024)

4. Kuntaan rekisteröityjen sähkö-, hybridi- ja kaasuautojen lkm

83 sähköautoa
126 hybridiautoa
4 kaasuautoa
(30.9.2024)

Lähde: Traficom, Liikennekäytössä olevat henkilöautot alueittain

Kulutavat

5. Kotitaloudet, joissa vähintään yksi auto

88 % kotitalouksista
(Orimattila, Asikkala, Kärkölä, litti 2021)

6. Kestävien kulkumuotojen osuus liikkumisesta:

jalankulku 14 %
pyöräliikenne 3 %
joukkoliikenne 2 %
(Orimattila, Asikkala, Kärkölä, litti 2021)

Lähde: Henkilöliikennetutkimus, Päijät-Häme

Ruoka

6. Kasvisruuan kulutus ruokapalveluissa

Viestintä

7. Viestintätoimet, esimerkiksi julkaistut kestävyysaiheiset uutiset vuoden aikana

8. Vietetyt kampanjaviikot